

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Жешувський університет (Республіка Польща)
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)

МАТЕРІАЛИ
V Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

31 березня – 2 квітня 2021 року

Том 1

ХАРКІВ
2021

ББК 74.58+74.20+88.40+88.840

УДК 37.013.77:[378+373.5]

П86

ISBN 978-617-7886-20-3

Редакційна колегія:

Золотухіна С. Т. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Ворожбіт-Горбатюк В. В. – професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лупаренко С. Є. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Попова О. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Рогова Т. В. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Штефан Л. А. – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Твердохліб Т. С. – д-р пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Лазарєва О. М. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Дейниченко Г. В. – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

Затверджено редакційно-видавничою радою

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

(протокол №2 від 10.03.2021 року)

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Мітра», 2021. Т.1. 313 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, студентів з питань розвитку педагогічної науки й освіти, психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти, організації дистанційного навчання, реалізації інноваційних технологій, розвитку обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі, професійної підготовки фахівця а також сучасних проблем порівняльної педагогіки.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

Видано за рахунок авторів.

ISBN 978-617-7886-20-3

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2021

Жерновникова О. А., Коваленко О. А., Коваленко Л. М.

Принципи і методи організації змішаного навчання в закладах вищої освіти 104

Жизномирська О. Я.

Дистанційна форма навчання: шлях підвищення кваліфікації педагогів Тернопільського краю 107

Кравченко О. О.

Соціальна інклюзія дистанційного освітнього процесу 111

Лебедєва В. В.

Ресурсне наповнення дистанційного курсу в системі MOODLE 115

Олійник Т. О., Пісоцька М. Е., Минко П. Є.

Особливості вдосконалення студентоорієнтованого викладання в онлайн-середовищі 119

Пономарьова Н. О.

Впровадження змішаного навчання у підготовці майбутніх учителів: досвід та перспективи 123

Потапова Н. В.

Особливості використання веб-квестів в освітньому процесі в умовах дистанційного навчання 126

Прокопенко А. І., Доценко С. О.

Цифровізація системи вищої освіти в умовах пандемії COVID-19 129

Собченко Т. М., Пивоварова О. М.

Переваги та недоліки реалізації змішаного навчання майбутніх учителів-філологів у закладах вищої педагогічної освіти 133

Танько Т. П.

Деякі аспекти організації дистанційного навчання у закладах вищої педагогічної освіти 137

Толочик О. В., Васютіна Т. М.

Особливості організації змішаного навчання в початковій школі в контексті природничої освітньої галузі 141

Абдулкадір Кабадай

Вплив телебачення на різні сфери розвитку дитини 144

Сірі Соллід Мадсен

2020: зміни ставлення викладачів до цифрових технологій як до освітнього ресурсу 149

Секція III

Психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти й підтримуючого навчання 155

Григоренко В.Л.

Формування толерантності у майбутніх вихователів ЗДО в умовах інклюзивної освіти 155

проте навіть у таких умовах можна організувати ефективну та продуктивну самостійну роботу студентів. Тому, беручи до уваги розглянуті в статті способи організації самостійної роботи, установи системи вищої освіти зможуть підвищити її, а викладачі розширити можливості її організації.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г. Технологія створення дистанційного курсу : навч. посіб. Київ : Міленіум, 2008. 324 с.
2. Концепція розвитку дистанційної освіти. [Український інститут інформаційних технологій в освіті]. URL: <http://uiite.kpi.ua/2019/06/03/1598/> (дата звернення 01.03.2021).
3. Кухаренко В. М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання : навч. посіб. Харків : Міленіум, 2019. 307 с.
4. Технології дистанційного навчання: методологія створення та супроводу навчальних курсів : навч. посіб. [А. І. Прокопенко та ін.]. Х, 2019. 81 с.

ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Жерновникова О. А.

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Коваленко О. А.

доктор педагогічних наук, професор

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Коваленко Л. М.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва
м. Харків, Україна

У статті розглянуто провідні положення організації змішаного навчання в закладах вищої освіти. Проаналізовано основні онлайн платформи та цифрові засоби навчання, які сприяють упровадженню змішаного навчання в освітній процес вищої школи. Подано підходи до визначення поняття «змішане навчання». Схарактеризовано принципи і методи організації змішаного навчання в умовах університетського простору.

Ключові слова: *освітній процес, заклад вищої освіти, змішане навчання, принципи, методи, електронне навчання, інформатизація освіти.*

The article considers the principal provisions of blended learning management at higher educational establishments. The main on-line platforms as well as digital training tools contributing to blended learning introduction into high school's educational process have been analyzed. The approaches to determining the «blended

learning» notion have been offered. The principles and methods of blended learning management in the university conditions have been characterized.

Key words: *educational process, higher educational establishment, blended learning, principles, methods, e-training, informatization of training.*

Відповідно до рекомендацій МОН України щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти (2020) в умовах Пандемії COVID-19, організація освітнього процесу у 2020-2021 н.р. дещо змінила свій формат [1]. Технологія змішаного навчання (Blended Learning) досить швидкими темпами була адаптована до процесу навчання, поєднавши викладання в аудиторії на основі використання інтерактивних методів та дистанційного навчання. Таке поєднання є основою й переважною особливістю організації освітнього процесу в ЗВО на засадах змішаного навчання.

Прорезюмовані наукові праці зарубіжних учених [3; 4; 5; 6] надають підстави для визначення суті поняття «змішане навчання» як процесу, який організовується шляхом гармонійного упровадження інформаційно-комунікативних технологій в аудиторну роботу викладача та студентів з переважанням самостійних видів роботи здобувачів в дистанційному форматі (індивідуальних або у малих групах).

Водночас організація освітнього процесу в умовах університету на засадах змішаного навчання вимагає розвитку в учасників освітнього процесу відповідних компетентностей, зокрема цифрових та комунікативних, а також поєднанням традиційного та асинхронного/синхронного цифрового навчання [2, с. 104-105].

Зважаючи на зазначене вище, доречним є визначення принципів та методів організації змішаного навчання в умовах університету.

Огляд наукових досліджень [3; 6] надає підстави для визначення таких основоположних *принципів організації змішаного навчання*:

1) принцип послідовності – для отримання високих результатів якості навчання здобувачів освіти важлива послідовність у викладанні: спочатку здобувач повинен опанувати навчальну інформацію від викладача і лише згодом застосовувати її на практиці. Цей принцип є схожим з моделлю «перевернутого класу»;

2) принцип наочності – реалізується в освітньому процесі університету шляхом використання інструментів електронного навчання, за допомогою яких можливо створити базу знань, яка завжди буде у студента під рукою. На відміну від класичної моделі навчання в умовах змішаного навчання студент має неперервний доступ до методичних матеріалів – відеоукроків, книг, тренажерів тощо;

3) принцип практичного застосування – на його основі відбувається поєднання змісту лекційних і практичних занять;

4) принцип неперервності – поступово отримуючи певну кількість базових знань, студент накопичує свій «освітній капітал», продовжує навчатися упродовж життя;

5) принцип підтримки – у процесі організації змішаного навчання, студент завжди має можливість поставити запитання викладачеві і оперативно отримати відповідь, не чекаючи наступного заняття тощо.

У контексті аналізу вищезазначених принципів, доцільним є визначення дієвих методів організації змішаного навчання у вищій школі. Узагальнюючи праці вчених [2; 4; 5], в яких подано підходи до розв'язання цієї проблеми, констатуємо, що до методів змішаного навчання належить більшість інтерактивних методів:

1) мозковий штурм – спеціалізований метод групової роботи, спрямований на генерацію нових ідей, стимулювання творчого мислення кожного учасника освітнього процесу;

2) поведінкове моделювання – використання цього методу вимагає вироблення «зразкової» поведінкової моделі (зразка для наслідування). Після ознайомлення з моделлю, здобувачі освіти отримують можливість відтворити її максимально наближено до реальної дійсності;

3) відеоаналіз – метод, який дозволяє провести аналіз відеоматеріалів запису рольових ігор, зіставлення поведінкових реакцій і виявлення причинно-наслідкових зв'язків. Окрім цього даний метод дозволяє учасникам гри проаналізувати, за участі викладача, особливості їхньої комунікативної поведінки, виявити сильні сторони і ресурси розвитку;

4) рольова гра – метод, який використовують для освоєння нових знань і відпрацювання певних навичок в галузі комунікації. Рольова гра має на меті участь не менше, ніж двох учасників, де кожному пропонується провести діалог один з одним, виконуючи певну роль;

5) ділова гра – метод організації активної діяльності здобувачів освіти, спрямований на організацію ефективної навчальної та професійної діяльності;

6) баскет-метод – метод навчання на основі імітації ситуації. Наприклад, здобувачу вищої педагогічної освіти пропонується виступити в ролі класного керівника і за певний термін підготуватися до батьківських зборів. Матеріали для підготовки до зборів, а також всю необхідну інформацію про школу, учнів та класного керівника, від імені якого йому доводиться виступати, він отримує заздалегідь;

7) тренінг – метод навчання, у процесі якого «проживаються» або моделюються спеціально задані ситуації, де здобувачі освіти мають можливість розвинути і закріпити необхідні знання та навички, змінити своє ставлення до власного досвіду;

8) метод проєктів – це спосіб організації освітнього процесу, орієнтований на творчу самореалізацію особистості студента, розвиток його інтелектуальних і фізичних можливостей, вольових якостей і творчих здібностей в процесі створення нових продуктів, які мають практичну значущість;

9) групові обговорення – групові дискусії з проблемних питань, в яких беруть участь 6–15 осіб;

10) аналіз практичних ситуацій (case-study) – метод, у процесі впровадження якого формуються навички прийняття рішень та вирішення проблем; його мета – навчити здобувачів освіти аналізувати навчальну інформацію та визначати

ключові проблеми, генерувати альтернативні шляхи їх розв'язання, оцінювати, обирати оптимальні шляхи вирішення та розробки програми дій тощо.

Зауважимо, що до методів організації змішаного навчання доцільно віднести і метод презентації з використанням різних допоміжних засобів.

Отже, у процесі наукового пошуку з'ясовано суть та особливості змішаного навчання в освітньому просторі ЗВО, зокрема університету, визначено основні принципи його організації (послідовності, наочності, практичного застосування, неперервності, підтримки тощо) та методи реалізації (мозковий штурм, поведінкове моделювання, відеоаналіз, рольова гра, ділова гра, баскет-метод, тренінг, метод проєктів, групові обговорення, аналіз практичних ситуацій (case-study) тощо).

Список використаних джерел

1. Рекомендацій МОН України щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti>
2. Наливайко Н., Наливайко О. Змішане навчання в медичних закладах вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2021. No 1(32). С. 101–111.
3. Bernard R. M., Borokhovski E., Schmid R. F., Tamim R. M., Abrami P. C. A meta-analysis of blended learning and technology use in higher education: From the general to the applied. *Journal of Computing in Higher Education*. 2014. Vol. 26(1). P. 87–122.
4. Bloemer W., Swan K. Investigating informal blending at the University of Illinois Springfield. *Research perspectives*. 2015. Vol. 2. P. 52–69.
5. Lowe D. Roadmap of a blended learning model for online faculty development. *Invited feature article in Distance Education Report*. 2013. Vol. 17(6). P. 1–7.
6. Means B., Toyama Y., Murphy R., Baki M. The effectiveness of online and blended learning: A meta-analysis of the empirical literature. *Teachers College Record*. 2013. Vol. 115(3). P. 1–47.

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ: ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО КРАЮ

Жизномірська О. Я.

кандидат психологічних наук, доцент

Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти

м. Тернопіль, Україна

У роботі розглянуто особливості дистанційної форми навчання у контексті підвищення фахового рівня педагогічних працівників Тернопільської області; проаналізовано зміни у виборі наскрізних компетентностей особистості; здійснено спробу визначити психологічний аспект дистанційного